

Liana ORNEA

Actualitatea lui Harag

În luna mai 2006, după cinci ani și jumătate de la prima ediție, am putut asista la cea de-a doua ediție a **Zilelor comemorative „György Harag“**, eveniment organizat cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor, Ministerului Patrimoniului Național al Ungariei, Fondului Național din Ungaria, UNITER, Fundației Corvineum.

Deși comemorarea a optzeci de ani de la nașterea lui György Harag ar fi trebuit să aibă loc în 2005, ea nu a fost posibilă până anul acesta, an în care se împlinesc o sută de ani de la nașterea lui Samuel Beckett. Sub semnul acestei coincidențe, în programul Festivalului au figurat două montări cu *Așteptându-l pe Godot* și un colocviu Samuel Beckett. „*Ceea ce îi apropie pe acești doi creatori este, fără îndoială, o precizie necruțătoare. Precizia și puritatea frazelor și a situațiilor*“, observa Tompa Gábor.

Cum din Zilele comemorative „György Harag“, el nu ar fi putut lipsi, în două dimineți au fost proiectate câteva dintre spectacolele marcante ale carierei sale: *Iubire* de Lajos Barta, montat în 1973 la Teatrul Secuiesc de Stat din Târgu Mureș, *Trei surori* (1978) și *Livada de vișini* (1979).

După proiecția cu *Iubire*, organizatorii ne-au oferit o surpriză, o peliculă cu un interviu luat lui György Harag în perioada repetițiilor la spectacol. Harag mărturisește aici că a renunțat la confortul și comoditatea creatorului care începeau să se instaleze în perioada cât a fost angajat la Satu Mare și a început să se miște prin țară, să schimbe locul ca să fugă de stereotipie. Era de părere că, la cinci-zece ani, trebuie schimbat stilul prin reînnoirea mijloacelor de expresie, dar că stilul unui spectacol pleacă totuși de la stilul scriiturii trecut prin experiența de viață a regizorului.

O scrisoare pierdută e montată de Tompa Gábor în cheia „*Zoe, Zoe, fii bărbat!*“ Zoe este bărbat, dar nu în travesti, ci unul adevărat, îmbrăcat ca atare și nefardat, jucat de Bács Miklos. O (un?) Zoe care se uită după femei, flirtează cu femeile, are dorințele unui bărbat. Convenția este dusă până la capăt (mai departe) și, pentru contrast, pentru polarizarea relațiilor dintre personaje, în toate celelalte roluri sunt distribuite femei. Nici ele nu joacă în travesti, ci se poartă ca niște femei de afaceri din ziua de azi.

În descifrarea textului, Tompa Gábor împinge ironia lui Caragiale până la grotesc, punctul culminant fiind apariția lui Dandanache care arată ca un cadavru. Ba chiar, într-un moment în care el adoarme, i se aprinde o lumânare și e adusă o coroană de flori care poate fi folosită foarte bine și pentru sărbătorirea alegerilor și pentru înmormântare.

Relațiile politice sunt aduse într-o realitate socială actualizată: la adunarea electorală, Popa Pripici sfințește microfonul; discursurile sunt imaginate ca niște *talk-show*-uri. Este subliniată prioritatea intereselor personale sub scuza permanentă a interesului general.

Deși eram obișnuiți cu montări realiste ale acestui text, realism dus de Liviu Ciulei până la mititeii al căror miros trecea în sală la serbarea finală, Tompa Gabor ne-a demonstrat că *Scrisoarea* rezistă și în teatrul de convenție.

Pasionat de opera lui Beckett, Tompa Gábor ne propune un *Așteptându-l pe Godot* montat la Teatrul Támási Aron din Sfântu Gheorghe.

Din cauza îmbolnăvirii actorului care îl interpreta pe Pozzo, în ultima clipă, a intrat în acest rol chiar regizorul spectacolului, Tompa Gábor.

Astfel, a putut să ne transmită practic toate intențiile pe care le avea în legătură cu montarea sa. Pozzo nu este rău, i se pare că se poartă firesc cu Lucky, că are grijă de el, îi dă oaze, îl ține în preajma sa.

După Tompa Gábor, relația cu divinitatea este partea optimistă a operei lui Beckett.

În opera lui Beckett, a vorbi despre Dumnezeu înseamnă a vorbi despre o absență. Absența este cu totul altceva decât inexistența: absenței, ne putem adresa, o putem aștepta, dori, e o lipsă care se cere umplută. Dimpotrivă, inexistența nu relevă nimic, nici chiar indiferența. Existența, măcar presupusă, a lui Godot, dă sens vieții celor doi care îl așteaptă, Vladimir și Estragon, existența cărora pendulează între speranță și disperare, găsindu-și mereu argumente care să-i susțină: apariția frunzei în copac, seva ca simbol al divinității, sau apariția băiatului – mesagerul lui Godot – care în spectacolul lui Tompa Gábor e doar o imagine pe ecranul unui televizor, trimite către o lume ireală, o lume nepalpabilă.

Vladimir face o paralelă între ei și cei doi hoți răstigniți odată cu Isus. Faptul că unul dintre ei a fost iertat, îi dă speranțe că ar putea fi mântuit. Că merită să aștepte. Procentul de 50% i se pare bun, încurajator. Prin contrast, Pozzo este omul activ, absorbit de viața prezentă, care nu așteaptă, ci realizează, face. Solid inserat în structurile timpului și spațiului, el nu-și pune întrebări existențiale. Răul și mizeria nu reușesc să-l atingă. Lucky nu gândește, nu este decât o marionetă pasivă. Amândoi sunt înconjurați de bagaje. Pentru ei, „a avea” cântărește mai mult decât „a fi”.

Pentru Pozzo, oprirea în vecinătatea „vagabonzilor” a fost o slăbiciune. În apropierea lor riscă să „existe”, deci să reflecteze – așadar, să le semene. Și totuși, o atracție misterioasă îl reține, el trebuie să facă un efort să-i părăsească și să-și regăsească singurătatea. Relațiile dintre Pozzo și Lucky sunt reduse la cele de necesitate. În rest, sunt foarte singuri.

În actul doi, Pozzo revine orb, iar sclavul lui mut. Așa încât stăpânul va depinde de sclavul lui, se lasă condus de el.

Pentru cei doi „vagabonzi”, venirea lui Pozzo este un accident, un divertisment. Când acesta dispare urmat de Lucky, ei reîncep să aștepte, să existe. Ei au un țel precis pentru care așteaptă. Mântuirea. Dacă aceasta le e inaccesibilă, rămâne doar neantul. Cale de mijloc nu există.